Grzecznościowe formuły pożegnalne stosowane w sytuacji oficjalnej (na przykładzie e-maili nauczycieli do rodziców)

Słowa kluczowe: list elektroniczny, styl oficjalny, grzeczność językowa, język nauczycieli, przemiany grzeczności językowej.

doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JJP.101.4.7>

1. Wprowadzenie

Komunikacja z użyciem listu elektronicznego (e-maila) stanowi współcześnie powszechnie stosowaną formę korespondencji, nieporównanie częstszą od wymiany „papierowych” listów i w wielu dziedzinach życia (może poza prawną-urzędową) wypierającą tę tradycyjną formę. Jako gatunek tekstu służącego pisemnemu kontaktowi z adresatem na odległość nawiązuje do tradycji epistolarnych, jednak będąc wytworem współczesnej technologii, wykorzystującym internetowy kanał komunikacji, pod względem kompozycyjnym i językowym w wielu aspektach znacząco odbiega od wzorca listu. Tworzywo językowe e-maili sytuuje te teksty na pograniczu pisanego i mówionego wariantu polszczyzny. List elektroniczny, jak zaznacza Marta Dąbrowska, „posiada cechy zarówno języka pisanego (bardziej sformalizowanego), jak i języka mówionego – silniej nacechowanego emocjonalnie i bardziej typowego dla rozmowy bezpośredniej bądź telefonicznej” (2000: 97).

Aldona Skudrzykowa i Jacek Warchała w artykule pod znamienym tytułem *„Pani doktor, jak się wyrobię, to wpadnę” – błąd socjolingwistyczny czy nowa norma zachowań językowych* podkreślają, że właściwością współczesnych kontaktów językowych w sytuacjach, które tradycyjnie zaliczylibyśmy do formalnych, jest mieszanie rejestrów, także w obrębie formuł ramowych komunikatu (2002: 3–4). Ramę kompozycyjną listu (w tym listu elektronicznego) tworzą formuły grzecznościowe wyrażające pozytywny stosunek nadawcy wobec adresata.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie i omówienie finalnych formuł grzecznościowych wynotowanych z e-maili adresowanych przez nauczycieli do rodziców¹ w konfrontacji z formułami stosowanymi w tradycyjnej korespondencji papierowej, z odniesieniem do kategorii oficjalności. Bazę materiałową stanowi 560 listów elektronicznych kierowanych za

* anna.piechnik@uj.edu.pl; ORCID: 0000-0002-6116-5939

¹ Formuły inicjalne omówiono w osobnej publikacji (Piechnik 2021a).

pośrednictwem dzienników elektronicznych bądź poczty elektronicznej do rodziców przez nauczycieli szkół podstawowych i średnich z południowej Polski. Listy te zostały udostępnione piszącej te słowa w latach 2019–2020 przez rodziców kilku szkół z województw: małopolskiego, śląskiego, opolskiego oraz świętokrzyskiego². Wiadomości zostały napisane w latach 2017–2020, jednak przeważają wśród nich listy elektroniczne z roku 2020, z okresu kiedy – ze względu na pandemię koronawirusa – prowadzone było nauczanie zdalne (431 tekstów). Autorami analizowanych tekstów było 111 nauczycieli³, a ich adresatami – ogół rodziców uczniów danej szkoły bądź klasy lub ogół rodziców uczniów zaangażowanych w jakieś działanie szkoły (np. rodzice uczestników wycieczki, rodzice uczniów przystępujących do konkursu). Opisywana tu baza tekstów nie obejmuje zatem wiadomości kierowanych wyłącznie do rodziców konkretnego ucznia, które mogłyby mieć charakter bardziej prywatny. Taki dobór materiału miał umożliwić dotarcie do wiadomości mających z założenia możliwie najbardziej oficjalny kształt. Oficjalność jest tu rozumiana zgodnie z ustaleniami Bogusława Dunaja jako kategoria socjolingwistyczna kształtowana przez różne czynniki sytuacyjne, wśród których głównym jest formalny, instytucjonalny typ relacji między komunikującymi się stronami (1994: 24). Oficjalność sytuacji prowadzi zwykle do użycia oficjalnego stylu wypowiedzi. Nadawcami badanej korespondencji są nauczyciele kierujący do grupy rodziców listy dotyczące różnorodnych spraw związanych z edukacją i wychowaniem dzieci, a zatem tworzone ze względu na obowiązki zawodowe nadawców związane z instytucjonalnymi zadaniami szkoły. Interesujące wydało się zatem sprawdzenie, w jakim stopniu w listach elektronicznych pisanych przez nauczycieli w sytuacji oficjalnej wykorzystywane są formuły grzecznościowe charakterystyczne dla stylu oficjalnego korespondencji tradycyjnej.

2. Formuły finalne listów elektronicznych

2.1. Z poważaniem

E-mail, jako forma hybrydalna sytuująca się pomiędzy korespondencją pisaną a tekstem mówionym, a także gatunek nadal stosunkowo nowy, nie ma własnych, swoistych formuł grzecznościowych i dość swobodnie korzysta z repertuaru środków czerpanych z różnych rejestrów i gatunków. Badacze grzeczności językowej podkreślają jednak pewne ograniczenia normatywne obowiązujące w obrębie inicjalnych i finalnych formuł grzecznościowych listów elektronicznych. Małgorzata Marcjanik zaznacza, że

i tu – jak w tradycyjnej korespondencji – ważne jest ujednolicenie nagłówka z formułą finalną. Jeżeli [...] rozpoczynamy nagłówkiem wyrażającym dystans, np. *Szanowni Państwo*, to stosowną

2 Materiał pochodzi ze szkół miejskich: w Bielsku-Białej, Busku-Zdroju, Kędzierzynie-Koźlu, Kętach, Myślenicach, Tarnowie i Zakliczynie nad Dunajcem oraz w mniejszym stopniu – ze szkół wiejskich w powiecie tarnowskim oraz chrzanowskim.

3 W tej grupie znaleźli się też inni pracownicy szkoły: bibliotekarze, logopedzi, psychologowie i pedagodzy szkolni, opiekunowie szkolnych świetlic. Informacja na temat parametrów socjalnych autorów listów (m.in. wieku, pochodzenia społecznego) sporadycznie tylko była dołączana przez rodziców do udostępnianych wiadomości, toteż nie została uwzględniona w niniejszym opracowaniu. Dane te są systematycznie uzupełniane i podczas przyszłych prac na omawianej bazie tekstów będą mogły zostać włączone do analizy. Na obecnym etapie można określić wiek piszących w sposób ogólny – jako wiek aktywności zawodowej liczonej od zakończenia studiów wyższych, mieszczący się w granicach: 22–65 lat.

formą zakończenia będzie *Łączę wyrazy szacunku*, *Z wyrazami szacunku* (*i poważania*) itp. (2013: 74–75).

W zgromadzonym materiale rzadko spotykane są teksty rozpoczynające się lub kończące wymienionymi oficjalnymi formułami. Grzecznościowe *Szanowni Państwo* lub *Szanowni Rodzice* otwiera 28% listów (159), zaś formuły końcowe stanowiące nośnik szczególnego szacunku są obecne w zaledwie 15% tekstów (85). Należą do nich: *Z poważaniem* (61), *Z wyrazami szacunku* (14)⁴, *Z wyrazami szacunku i wdzięczności* (1), nieco archaiczne *Z uszanowaniem* (1), a także wprowadzane przez czasownik *łączyć* w 1 os. lp.: *Łączę wyrazy szacunku* (6), *Łączę uszanowania* (2). Jedynie w 6% tekstów wskazanym formułom początkowym, uchodzącym za szczególnie formalne i grzeczne, towarzyszą równie oficjalne, wskazane wyżej formuły końcowe. Teksty zachowujące grzecznościową ramę typową dla wzorca listu oficjalnego stanowią zatem znikomy odsetek badanego materiału.

2.2. *Pozdrawiam*

W odniesieniu do formuł końcowych aż 85% listów elektronicznych kierowanych przez nauczycieli do rodziców odbiega zatem od standardów znanych z oficjalnej korespondencji tradycyjnej (por. wykres w końcowej części tekstu). W badanych tekstach w funkcji grzecznościowego zakończenia najczęściej stosowane jest pozdrowienie, które w papierowej korespondencji charakteryzowało listy nieformalne, prywatne. M. Marcjanik, rozpatrując formuły ramowe listów elektronicznych w aspekcie grzeczności w kontaktach interpersonalno-medialnych, ocenia zamieszczenie w e-mailu oficjalnym pozdrowienia w charakterze formuły końcowej jako nieadekwatne komunikacyjnie:

Z założenia nie nadaje się do zastosowania w takich okolicznościach formuła Łączę pozdrowienia, a tym bardziej Pozdrawiam. Jeżeli z osobą adresata wiąże nas ponadto – oprócz stosunku służbowego – jakiś rodzaj znajomości towarzyskiej czy rodzinnej, wówczas możliwe jest dodanie do formuły typu Łączę wyrazy szacunku formuły zmniejszającej dystans: ...i serdecznie pozdrawiam... (2013: 75).

Pozdrawiam, szczególnie częste w zakończeniach listów elektronicznych nauczycieli, jest – również poza badanym materiałem – powszechnie spotykane w wiadomościach e-mailowych, zarówno nieformalnych, jak i oficjalnych. W poczuciu językowym większości użytkowników Internetu, jak można przypuszczać, traci zatem charakter zwrotu poufalego, neutralizuje się (Dąbrowska 2000: 103). Renata Makarewicz w monografii *Rozmowa w przestrzeni szkoły. Systemowo-funkcjonalna analiza poszerzonego dyskursu szkolnego*, analizując pojawiające się w komunikacji elektronicznej nauczycieli z rodzicami pozdrowienie, zauważa, że pełni ono współcześnie często raczej funkcję tekstotwórczą niż semantyczną⁵:

4 Po wymienionych formułach beczasownikowych (*Z poważaniem*, *Z wyrazami szacunku*), podobnie jak po innych wyrażeniach zamykających e-maile, nadawcy często stawiają przecinek, w czym badacze dostrzegają wpływ angielskiej konwencji interpunkcyjnej (Batko-Tokarz 2014: 78).

5 Podobnie jak np. inicjalne *dzień dobry*.

często używane *pozdrawiam* umieszczone na końcu listu elektronicznego traci swoje pierwotne znaczenie wyrazu wyrażającego życzenia dobrego zdrowia, a staje się słowem sygnalizującym koniec przekazu (Makarewicz 2017: 73).

W badanym materiale formuła *Pozdrawiam* i bardziej rozbudowane konstrukcje z tym słowem pojawiły się w funkcji wypowiedzeń zamykających grzecznościową ramę tekstu w ponad 53% listów (298). Najczęściej stosowano pozdrowienie w formie jednowyrazowej *Pozdrawiam* (218), stosunkowo często dodawano do niego przysłówki intensyfikujący *serdecznie*, rzadko inny, na przykład *ciepło*: *Pozdrawiam serdecznie!* *Serdecznie pozdrawiam* (62), *Pozdrawiam ciepło* (1). Można też spotkać bardziej rozbudowane formuły pozdrowień, jak *Przesyłam wszystkim Państwu i dzieciom pozdrowienia*⁶. W jednej wiadomości pozdrowienia zostały wyrażone bardziej skrótowo i poufale – *Serdeczności*. Pozdrowienia nierzadko były także komponentami dłuższych struktur składniowych, włączających w pożegnalne formuły inne akty mowy, na przykład podziękowania czy życzenia – w okresie pandemii koronawirusa szczególnie często życzenia zdrowia, por. *Pozdrawiam i dziękuję za pomoc*, *Pozdrawiam i życzę dużo zdrowia*!). Obecność życzeń zdrowia wyrażonych osobną konstrukcją w bezpośrednim sąsiedztwie zwrotu *pozdrawiam* wskazuje na opisywaną wyżej utratę przez ten czasownik wyrazistości semantycznej. Rok 2020, ze względu na sytuację epidemiczną, w szczególnie sposób uaktywnił potrzebę składania życzeń zdrowia niebędących pozbawionym znaczenia leksykalnego kurtuazyjnym szablonem.

Wyjątkowe okoliczności wynikłe z pandemii, związane z izolacją, poczuciem zagrożenia zdrowia i życia, ograniczeniem do minimum bezpośrednich kontaktów społecznych, przenoszonych powszechnie do świata wirtualnego spowodowały zmiany także w obrębie grzecznościowych formuł listów elektronicznych. Wśród formuł powitalnych nie dostrzega się wyrażniejszych zmian, natomiast formuły końcowe listów – na tle tych sprzed epidemii – wyróżniają się zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Wiele z nich ma nieodnotowaną w materiale sprzed 2020 roku wyjątkowo rozbudowaną konstrukcję, obejmującą szereg formuł służących dobru kontaktowi z odbiorcą⁷.

2.3. Dziękuję

Usytuowanie formuł zamykających grzecznościową ramę tekstu bezpośrednio po głównej treści wiadomości sprawia, że często wiążą się one z zasadniczą tematyką listu. Część e-maili, których główną treść stanowi prośba, w formule końcowej zawiera podziękowanie⁸ – w postaci jednowyrazowej bądź jako składnik dłuższych konstrukcji: *Dziękuję* (5), *Bardzo dziękuję!* *Dziękuję bardzo* (4), *Bardzo serdecznie wszystkim Państwu dziękuję* (1). Można je interpretować jako wyraz – wynikłej z przeświadczenia o sile sprawczej komunikatu – wdzięczności za oczekiwane wypełnienie prośby (w niektórych listach mowa wprost o podziękowaniu poprzedzającym wykonanie: *Z góry dziękuję (i pozdrawiam)* (4). W niektórych wiadomościach *dziękuję*

6 W cytatach zachowano oryginalną ortografię.

7 Temu zagadnieniu zostało poświęcone osobne opracowanie (por. Piechnik 2021b).

8 Podziękowanie wieńczy 21 badanych listów elektronicznych (3%).

pełni funkcję znacznika końca tekstu, jak podziękowanie za uwagę wieńczące przemówienie, por.⁹:

Dzien dobry!

Drodzy Panstwo, uprzejmie prosze o przesłanie zadania z języka polskiego z dnia 1 kwietnia (stopniowanie przymiotników i ułożone zdania). Chetnie zobacze zrobione przez dzieci tulipany. Dziękuję!

SZANOWNI PAŃSTWO!

W trosce o prawidłową postawę ciała uczniów, uprzejmie proszę o regularne sprawdzanie zawartości plecaków swoich dzieci i eliminowanie przedmiotów zupełnie nieprzydatnych w szkole. Dziękuję! Pozdrawiam!

Zdarzają się także podziękowania za pozytywną, faktyczną lub oczekiwaną, postawę rodziców wobec różnorodnych trudności związanych z sytuacją szkolną, jak strajk nauczycieli czy – przede wszystkim – nauczanie zdalne, na przykład: *Bardzo dziękuję za współpracę; Serdecznie Państwu dziękuję za zrozumienie.*

2.4. Miłego dnia

Marta Dąbrowska, badająca listy elektroniczne wymieniane w sytuacjach nieoficjalnych między stronami pozostającymi w bliższej relacji, zauważyła, że „tradycyjna grzeczność przeraża się [...] bardziej w stosunki partnerskie czy nawet rodzinne, niezależnie od płci i wieku korespondenta” (2000: 110). Podobne obserwacje nasuwają analizy e-mailowej korespondencji kierowanej przez nauczycieli do rodziców. Daje się zauważyć wynikające z globalizacji współczesnej komunikacji wyraźne skracanie dystansu między nadawcą a odbiorcą, charakterystyczne dla kultury anglosaskiej (Ożóg 2001: 231).

Nauczyciele znacznie chętniej wybierają jako zakończenia listów elektronicznych życzenia indywidualizujące kontakt i wykraczające poza formalny typ relacji. Są to formuły odnoszące się do sposobu korzystania z czasu wolnego czy prywatnej aktywności adresatów. Niektóre listy (3%) kończono wyrażeniami stanowiącymi kalki angielskich zwrotów: *Have a nice day, have a nice evening, have a nice weekend* etc. W badanym materiale były to: *(Życzę) miłego dnia/wieczoru/weekendu* oraz różne warianty tych wyrażań, na przykład *(Życzę) udanego weekendu, (Życzę) spokojnego dnia/wieczoru/weekendu, Pozdrawiam, życząc spokojnego weekendu, Pozdrawiam (serdecznie) i życzę miłego weekendu*. Tradycyjnie w komunikacji pisanej życzenia dotyczące pozaoficjalnej aktywności adresata zarezerwowane były dla osób pozostających w bliskiej relacji. Co prawda wiadomości kończących się we wspomniany sposób nie jest w badanym materiale dużo, ale nie stanowią one także marginalnej grupy (21 tekstów). Odnotowano również pojedyncze przypadki kończenia listów nauczycieli do grupy rodziców formułami silniej wkraczającymi w obręb prywatności adresatów, zawierającymi życzenia przyjemnej nocy, takimi jak: *Przyjemnej nocy, Życzę spokojnego wieczoru i przyjemnej nocy, por.:*

9 W cytatach została zachowana postać ortograficzna oryginału.

Dobry wieczór!

Droży Rodzice w poniedziałek dzieci będą pisały konkurs matematyczny Kangur. Proszę dopilnować żeby te dzieci, które się zapisały na konkurs miały ze sobą ciemny długopis i ołówek. Konkurs zacznie się o g. 9 a potem uczniowie wracają na lekcje. Życzę spokojnego wieczoru i przyjemnej nocy,

[tu: imię i nazwisko]

W kilku listach bratanie się ze zbiorowym adresatem poszło jeszcze dalej i nadawcy pożegnali rodziców intymnym: *Buziaki* (3)¹⁰, zintensyfikowanym wykrzyknikami.

Dzien dobry!

Witam serdecznie Szanownych Państwa i wierze, że zdrowie Państwu dopisuje! Życze tego z całego serca!!!

Droży Państwo, uprzejmie proszę o przesłanie zadan z języka polskiego, z dnia 17 kwietnia – odpowiedzi na pytania zawarte w cwicz.3 ze str. 92 z Podrecznika (napisane w zeszytacie), oraz z dnia 20 kwietnia – Karty Cwiczen str. 83 cwicz. 3 – kropeczka (zdania z zeszytu) i cwicz.5 – kropeczka (rymowanka zapisana w zeszycie). Co prawda, wcześniej prosiłam, aby składać prace plastyczne i techniczne wykonane przez dzieci, ale w związku z panującą sytuacją, uprzejmie proszę o przesyłanie zdjęć również tych prac. Bardzo dziękuje za okazywana pomoc i zrozumienie!

Życze Państwu zdrowia, optymizmu, spokoju i wiary, że wszystko będzie dobrze! Bo będzie!!!

Pozdrawiam!!! Buziakiiii!

Wasza [tu: imię i nazwisko]

2.5. Brak zakończenia

Znacząca część, bo 109 (ponad 19%) listów elektronicznych kierowanych przez nauczycieli do rodziców nie zawiera żadnej formuły końcowej. Bezpośrednio po treści głównej pojawia się w takich e-mailach podpis (bądź jego namiastka) albo i ten element listu zostaje pominięty, por.

Dobry wieczór, bardzo proszę, aby wykonane zadanie (rozprawkę) przesłać do mnie na adres mailowy lub wykonać zdjęcie (jeżeli dziecko już wykonało) i przesłać na mój telefon. Nie wiemy, kiedy będzie powrót, w związku z tym chciałabym te zadania ocenić. Iwona W.

3. Emocjonalność

Regulatorem nacechowania ekspresywnego formuł finalnych często jest wspominany już wykrzyknik (również zwielokrotniony), wieńczący przede wszystkim pozdrowienia, ale także na przykład podziękowania. W niektórych tekstach po wyrażeniu bądź zwrocie zamykającym list elektroniczny pojawiają się elementy wizualizacji emocji w postaci emotikonów imitujących uśmiech. Ich pojawienie się stanowi niewątpliwie sygnał pozytywnych intencji i emocji

¹⁰ Jedną z tak zakończonych wiadomości zaczynała się oficjalnym *Szanowni Państwo*, dwie – *Dzień dobry*.

Brak dbałości o językową stronę komunikatu w znaczącym stopniu odróżnia list elektroniczny od papierowego, ręcznie pisanego poprzednika. „Prawdziwy list” – jak nazywa list tradycyjny m.in. Anita Całek w *Nowej teorii listu* (2019: 13) – wymagał nieporównanie większego wysiłku od nadawcy, który był zmuszony zadbać zarówno o jego stronę treściową i estetyczną, jak i o logistyczny aspekt dostarczenia wiadomości. Sam nakład energii piszącego dodawał listowi wartości, a dodatkowo powodował u nadawcy staranie, by niezamierzonym zaniedbaniem tej pracy nie zniweczyć. Nowoczesna technologia pozwala na korespondencję szybszą, oszczędzającą czas. Ta nadwyżka czasowa nie jest jednak – jak wskazuje analiza materiału – pożytkowana na staranne przygotowanie tekstu. Większość badanych listów nauczycieli to teksty niedbałe pod względem formalno-językowym, co każe przypuszczać, że powstawały one naprędce i nie podlegały żadnej korekcie. Nonszalancja na płaszczyźnie językowego *savoir-vivre'u*, brak elementarnej dbałości o poprawność składniową, stylistyczną czy ortograficzną tekstu, a dodatkowo częste poniechanie jakiejkolwiek segmentacji tekstu i nieopatrywanie listu podpisem sprawiają, że forma e-maili niejednokrotnie staje się niestosowna.

5. Podsumowanie

Tradycyjny, nieelektroniczny list, mający utrwalony, skonwencjonalizowany i bogato opisany w literaturze naukowej wzorzec tekstowy, stanowi dla badacza naturalny punkt odniesienia podczas analizy e-maili. Nie sposób jednak poddawać listów elektronicznych ocenie wyłącznie w oparciu o wytyczne dotyczące klasycznej korespondencji. Wpisują się one bowiem w odmienną sytuację językowo-kulturową, posługują się innym kanałem przekazu, odzwierciedlają cechy typowe dla zglobalizowanej komunikacji internetowej. Grzecznościowa rama tekstu znacząco odbiega od charakterystycznej dla korespondencji papierowej, jednak – jak zaznacza M. Marcjanik:

omawiany gatunek korespondencji wciąż ewoluuje, co [...] oznacza, że stosowane przez Polaków grzecznościowe formy rozpoczynania (również kończenia) listów elektronicznych będą się stabilizować i z używanych obecnie wielu wariantów któreś zwyciężą, a któreś odejdą w zapomnienie (2010).

Badany materiał wyraża się wskazywać na odchodzenie w przeszłość konwencjonalnych formuł stosowanych w tradycyjnych listach oficjalnych, takich jak *Z poważaniem*, *Z wyrazami szacunku*. Grzecznościowy dystans w większości badanych tekstów podlega wyraźnemu skróceniu. Nauczyciele jako nadawcy listów poprzez dobór określonych formuł grzecznościowych nadają relacjom charakter półprywatny czy wręcz poufale. Dalsze badania na bardziej obszernym materiale listów elektronicznych nauczycieli, a także porównanie analizowanych e-maili z wiadomościami kierowanymi przez tych samych nadawców do odbiorców indywidualnych (choćby pojedynczych rodziców) bądź do odbiorców o odmiennej randze pragmatycznej (np. do uczniów) mogłyby się przyczynić do wyłonienia współczesnych wykładników oficjalności.

Grzeczność w mediach elektronicznych, uwikłana w różnorodne sytuacje komunikacyjne, mimo że chętnie badana przez przedstawicieli nauk humanistycznych i społecznych, nadal stanowi zagadnienie o dużym potencjale interpretacyjnym. Te wstępnie sformułowane uwagi

rodzą także pytania o możliwe zróżnicowanie formuł grzecznościowych towarzyszących oficjalnym (ale i nieformalnym) kontaktom z uwzględnieniem czynników socjolingwistycznych: płci, wieku, wykształcenia, pochodzenia społecznego.

Formuły końcowe e-maili nauczycieli do rodziców

Bibliografia

- Batko-Tokarz B. 2014: *Wpływ języka angielskiego na polską ortografię i interpunkcję*, [w:] P. Żmigrodzki, S. Pręczyk-Kisielak (red.), *Bogactwo współczesnej polszczyzny*, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego, Kraków, s. 71–80.
- Całek A. 2019: *Nowa teoria listu*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Dąbrowska M. 2000: *Język e-maila jako hybryda mowy i pisma*, [w:] G. Szpila (red.), *Język a komunikacja 1. Język trzeciego tysiąclecia: zbiór referatów z konferencji, Kraków, 2–4 marca 2000*, Krakowskie Towarzystwo Popularyzowania Wiedzy o Komunikacji Językowej „Tertium”, Kraków, s. 95–111.
- Dunaj B. 1994: *Kategoria oficjalności*, [w:] Z. Kurzowa, W. Śliwiński (red.), *Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej)*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków, s. 23–31.
- Jezierska B. 2013: *Korespondencyjne formuły grzecznościowe w e-mailach*, „Kwartalnik Językoznawczy”, z. 2, s. 1–13.
- Kałkowska A. 1982: *Struktura składniowa listu*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Makarewicz R. 2017: *Rozmowa w przestrzeni szkoły. Systemowo-funkcjonalna analiza poszerzonego dyskursu szkolnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Marcjanik M. 2006: *Przez grzeczność na skróty. O nonszalancji zachowań młodego pokolenia*, [w:] eadem (red.), *Retoryka codzienności. Zwyczaje językowe współczesnych Polaków*, Wydawnictwo Trio, Warszawa, s. 230–238.
- Marcjanik M. 2010: *Jak zacząć mail* (online: sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/Jak-zaczac-mail;11577.html, dostęp: 13 lutego 2021).
- Marcjanik M. 2013: *Grzeczność w komunikacji językowej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ożóg K. 2001: *Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia*, Stowarzyszenie Literacko-Artystyczne „Fraza”, Rzeszów.
- Piechnik A. 2021a: *Od dystansu do poufałości. Formuły powitalne w listach elektronicznych kierowanych przez nauczycieli do rodziców*, „Slavia Meridionalis” 21, s. 1–15, <https://doi.org/10.11649/sm.239>.

- Piechnik A. 2021b: *Różnorodność aktów mowy w obrębie formuł grzecznościowych listów elektronicznych nauczycieli do rodziców*, [w:] E. Horyń, E. Młynarczyk (red.), *Dialog z Tradycją, t. IX: Językowe świadectwa przemian społecznych i kulturowych*, Wydawnictwo Collegium Columbinum, Kraków, s. 279–287.
- Skudrzykowska A., Warchał J. 2002: „*Pani doktor, jak się wyrobię, to wpadnę*” – błąd socjolingwistyczny czy nowa norma zachowań językowych, [w:] S. Gajda, K. Rymut, U. Żydek-Bednarczuk (red.), *Język w przestrzeni społecznej*, Uniwersytet Opolski. Instytut Filologii Polskiej, Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Opole, s. 197–202.

Summary

Closing politeness formulas used in situations traditionally considered official (the case of e-mails written by teachers to parents)

Keywords: email, official style, linguistic politeness, language of teachers, changes in linguistic politeness.

The analyzed material consists of closing politeness formulas of 560 emails written by teachers to a collective group of parents whose children attend the same class or school. The collective recipient, written form and the formal style of relationships between the involved parties allow to define the situation in question as formal. Nevertheless, the closing politeness formulas are not consistent with the traditional category of formality. Teachers, most frequently, end their emails with a greeting (53%) and the use of formulas characteristic of a traditional formal letter is less common (15%). In many cases, closing politeness formulas are omitted (19%). The sense of distance is clearly diminished, and the choice of very informal closing formulas, such as *Buziaki* ('Kisses') or *Przyjemnej nocy* ('Have a good night') used by some of the senders set too-familiar a tone for the relationship.